Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: U 76/2021 vp lausuntopyyntö; valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission tiedonannosta (Osallistavampi ja suojelevampi Eurooppa: EU-rikosten luettelon laajentaminen kattamaan vihapuheen ja viharikokset)

Lakivaliokunta torstai 03.02.2022 klo 09.00

Suomen Asianajajaliitolta on pyydetty lausuntoa Euroopan komission 9.12.2021 antamasta tiedonannosta ”Osallistavampi ja suojelevampi Eurooppa: EU-rikosten luettelon laajentaminen kattamaan vihapuheen ja viharikokset” (COM(2021) 777 final). Tiedonannossa esitetään, että ns. EU-rikoslista laajennettaisiin kattamaan myös vihapuhe ja viharikokset. EU-rikoslistan laajentamisen jälkeen olisi tarkoitus, että komissio voisi toisessa vaiheessa tehdä ehdotuksen vihapuhetta ja viharikoksia koskevaksi direktiiviksi.

Asianajajaliitto pitää viharikosten ja laittoman vihapuheen aktiivista torjumista myös rikosoikeudellisin keinoin tärkeänä ja kannatettavana tavoitteena. Rikostyyppi on lisääntynyt merkittävästi viimeisten vuosien aikana. Uhrien aseman parantamisen lisäksi rikostorjunnan keskiössä on sananvapauden ja tiedonvälityksen vapauden turvaaminen. Vihapuhe ja -rikokset estävät poliittisten oikeuksien toteutumista luodessaan pelon ilmapiiriä julkiseen keskusteluun osallistuville. Pahimmillaan ne aiheuttavat laajoja yhteiskunnallisia haittavaikutuksia ja yleistä turvallisuusuhkaa. Pyrkimystä torjua tällaista rikollisuutta voidaan pitää EU:n keskeisten arvojen mukaisena.

EU:n rikosoikeudellisen toimivallan laajentamiseen on silti perusteltua suhtautua pidättyväisesti, koska rikosoikeus on keskeisesti jäsenvaltion oman kansallisen lainsäädäntövallan aluetta.

Menettelyn perusteltavuus tulee arvioida sen pohjalta, kuinka merkittävästä toimivallan laajentamisesta on kysymys ja sen oikeasuhteisuudesta tavoitteisiin nähden sekä kansallisten lainsäädäntöjen tilasta. Asianajajaliitto katsoo, että viharikokset ja laiton vihapuhe voidaan pitkälti rinnastaa SEUT 83 artiklan 1 kohdassa lueteltuihin rikoksiin. Verkossa leviävän rajat ylittävän vihapuheen ja viharikosten tehokkaamman torjunnan ja rikosprosessin näkökulmasta jäsenvaltioiden normipohjan yhtenäistämistä ja tietyn vähimmäistason varmistamista voidaan pitää tärkeänä, jotta viharikoksia voidaan torjua yhteisin perustein.

Asianajajaliitto katsoo, että esitettyä EU-rikoslistan laajennusta ei voida pitää erityisen merkittävänä unionin toimivallan kasvattamisena, koska vihapuheeseen ja viharikoksiin liittyen EU-tasolla on jo olemassa neuvoston puitepäätös (2008/913/YOS) rasismin ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin. Puitepäätöksen suojaamien ryhmien ala on kuitenkin osin vaillinainen. Ehdotettua vihapuheeseen ja viharikoksiin liittyvän sääntelyn laajentamista myös sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen, ikään ja vammaisuuteen voidaan pitää asianmukaisena täydennyksenä puitepäätökselle.

Oikeusministeriön muistiossa todetaan, että ”vihapuhe on kriminalisoitu kaikissa jäsenvaltioissa” ja että ”viharikokset on laajasti kriminalisoitu kaikissa jäsenmaissa”. Tähän liittyen perusteita ja tarvetta EU-tason

sääntelylle on jossain määrin vaikea arvioida, kun konkreettista vertailevaa selvitystä siitä, millaisia puutteita ja olennaisia poikkeamia joidenkin jäsenmaiden lainsäädäntöön liittyy.

Sitä, millaisia lainsäädännön uudistustarpeita mahdollinen myöhempi toissijainen lainsäädäntö tulisi Suomessa edellyttämään, on vaikea ennakoida. Asianajajaliitto katsoo, että nykyisiä rikoslain säännöksiä voidaan vihapuheen ja viharikosten näkökulmasta pitää varsin kattavina. Osaa EU-rikosoikeudesta on ollut oikeussystemaattisesti hankalaa sellaisenaan sovittaa suomalaiseen rikosoikeudelliseen järjestelmään. Mahdollinen toissijainen lainsäädäntö (direktiivi) tulisi toteuttaa siten, että jäsenmaiden lainsäätäjälle jäisi mahdollisimman laaja liikkumavara toteuttaa asetetut tavoitteet kansallisen oikeusjärjestelmään sopivalla tavalla. Tämä koskee erityisesti rangaistusasteikkoja.

Helsingissä, 1. päivänä helmikuuta 2022

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Niko Jakobsson
Pääsihteeri

Laati: Antti Riihelä, asianajaja, varatuomari, Helsinki